

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

กรณีศึกษา : เครือข่ายชุมชนมัธยมศึกษาลุ่มลือสลาต เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร¹

นายธนากร เจริญช่าง²

ดร.วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ³

ดร.ศิริรักษ์ สิงห์เสม⁴

รองศาสตราจารย์ ดร.ปรัชญา ชุ่มนาเสียว⁵

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา : เครือข่ายชุมชนมัธยมศึกษาลุ่มลือสลาต เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary Study) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากพื้นที่ชุมชนมัธยมศึกษาลุ่มลือสลาต เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาเริ่มจากความเจริญเข้ามาสู่ชุมชน มีการตัดถนนประชา
ร่วมใจ และถนนราษฎร์อุทิศ คู่ขนานกับคลองแสนแสบ ผู้คนจึงเปลี่ยนการสัญจรไปใช้รถ
ยนต์แทนที่เรือ ผู้คนหันหน้าให้กับถนนและหันหลังให้กับคลอง เมื่อขาดการสนใจก็เกิดการ
ละเลย ไร้คนดูแล เริ่มมีการขุดบ่อบาดาลเพื่อใช้น้ำในการอุปโภค แต่ยังมีคนบางส่วน

1 บทความเรียงจากการศึกษาอิสระเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อม
กรณีศึกษา : เครือข่ายชุมชนมัธยมศึกษาลุ่มลือสลาต เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร” ซึ่งได้ผ่านการ
สอบเรียบร้อยแล้ว

2 นักศึกษาปริญญาโท โครงการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3 อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระ

4 ประธานกรรมการ

5 กรรมการ

จำเป็นจะต้องใช้น้ำคลองในการชำระล้างร่างกาย นำมาดื่มกิน ประกอบอาหาร ทำความสะอาด และใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจ แต่สภาพคลองแสนแสบในเวลานั้น ไม่เหมาะที่จะนำน้ำคลองมาอุปโภคบริโภค น้ำมีสีคล้ำ มีกลิ่นไม่พึงปรารถนา ปูปลา ลดจำนวนน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด

ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายชุมชนกมาลอุอิสลาม แบ่งได้เป็น 3 ประเด็น

-ปัญหาผักตบชวา

-ปัญหาขยะในคลองแสนแสบ

-ปัญหาน้ำเน่าเสีย

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมคิดค้นปัญหา หาสาเหตุของปัญหาด้วยตนเอง จึงจะรู้ถึงปัญหาที่แท้จริง ซึ่งจะทำให้เกิดการยอมรับว่าปัญหาเหล่านั้น มีสาเหตุมาจากตนเช่นกัน เมื่อทุกคนยอมรับกับปัญหา จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางและแผนพัฒนา ถ้าทุกคนยอมรับกับปัญหาแล้ว เมื่อถึงเวลาวางแผนแก้ไข จะนำไปสู่การแก้ไขที่ถูกต้องถูกวิธี ตรงจุด ต่อไปคือการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ร่วมลงมือกระทำ เพราะทุกคนคือผู้มีส่วนร่วมในการทำให้เกิดปัญหา ฉะนั้นทุกคนจำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะด้วยร่างกาย ทุนทรัพย์ เครื่องไม้เครื่องมือ ในการดำเนินกิจกรรม สุดท้ายคือการร่วมประเมินผล และติดตามร่วมกัน ไม่ให้เกิดปัญหาเหมือนดังเดิม อย่างที่เคยเป็น เมื่อประเมินผลแล้ว กิจกรรมนั้นเกิดความสำเร็จจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ของประชาชนทุกคน ที่มีส่วนร่วมแก้ปัญหาดังกล่าว เกิดการพัฒนาขีดความสามารถ และสามารถพึ่งตนเองได้ ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน

บทนำ

มัสยิดกมาลอุอิสลาม เป็นศาสนสถานที่ก่อตั้งมายาวนาน กว่าร้อยปี ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เดิมทีผู้คนที่มาอาศัยอยู่บริเวณมัสยิดกมาลอุอิสลาม คือเชลยศึกที่ถูกเกณฑ์มาจากหัวมอญมาอยู่ เพื่อเป็นแรงงานในการขุดคลองแสนแสบ ตั้งแต่บริเวณชุมชนบ้านครัว สะพานเจริญผล เขตพระนคร จนถึงบางซึก อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแรงงานคน คลองแสนแสบในช่วงแรกขุดขึ้นมาเพื่อ การขนส่ง ลำเลียงอาวุธยุทธภัณฑ์ กำลังรบ และเสบียงอาหาร เพื่อการสู้รบ หลังจากขุดคลอง

เสร็จจุลวง ได้มีการปลดปล่อยเชลยศึกให้เป็นอิสระ และสามารถจับจองที่ดินทำมาหากิน บริเวณริมคลองแสนแสบได้

ต่อมาในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ร.ศ.126 (พ.ศ.2450) ทรงเสด็จเปิดทางรถไฟสายตะวันออกที่เมืองฉะเชิงเทรา ถึงเวลาเสด็จกลับ พระองค์มีความประสงค์จะทอดพระเนตรทางคลองแสนแสบ จึงเสด็จกลับทางเรือ เมื่อเข้า เขตมัสยิดกมาลุอิสลาม พระองค์ทรงเสด็จขึ้นฝั่ง ทรงแวะเยี่ยมเยียนมัสยิด เมื่อทอด พระเนตรเห็น กองทราย กองดินใหญ่ ที่ชาวบ้านนำมารวบรวมไว้สร้างมัสยิดหลังใหม่เป็นอาคาร ปูน แทนที่อาคารไม้หลังเก่าที่ชำรุด จึงมีพระราชดำรัส ถามว่า "กองทรายกองดินเหล่านี้มี ไรทำไม" เมื่อทรงได้รับคำตอบจากผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณนั้นว่าจะใช้สร้างอาคารมัสยิด จึงมี พระราชกระแสรับสั่งให้ทหารขนอิฐ หิน และทรายมาทางเรือกลไฟจากพระนคร อย่างละ หลายลำ เพื่อพระราชทานสมทบสร้างสุเหร่าหลังใหม่ พร้อมทั้งพระราชทานที่ดินจำนวน 40 ไร่ นับแต่นั้นมาชาวบ้านจึงเรียกสุเหร่าแห่งนี้ว่า "สุเหร่าทรายกองดิน"

ปี พ.ศ.2504 ได้มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก โดยรัฐ บาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ส่งผลให้คลองแสนแสบเกิดความเจริญไปด้วย มีการล่องเรือ ขายสินค้า รับสินค้าจากย่านการค้าในเขตพระนคร เช่นตลาดมหานาค มาขายบริเวณมีน บুরี หนองจอก และฉะเชิงเทรา เกิดระบบขนส่งด้วยเรือยนต์ตลอดเส้นทางคลองแสนแสบ จากสะพานผ่านฟ้าลีลาศ จนถึงบางน้ำเปรี้ยว ฉะเชิงเทรา เพื่อขนส่งผู้คนเข้าไปทำงานใน เขตเมือง

ปัญหาสิ่งแวดล้อม ของชุมชนมัสยิดกมาลุอิสลาม เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 เมื่อมี การเริ่มสร้างถนนประชาร่วมใจ (คูซัย) และถนนราษฎร์อุทิศ (คูขวา) ถนนทั้งสองเส้นทาง นั้นคู่ขนานกับคลองแสนแสบทางทิศเหนือ และทิศใต้ ทำให้ผู้คนในชุมชนเริ่มละเลยการใช้ ประโยชน์จากคลอง เลิกการเดินทางทางเรือ เป็นทางรถยนต์ ไม่มีการลอกพักตบขวา เพราะ คลองไม่ใช่ทางสัญจรอีกต่อไป เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย แสงจากดวงอาทิตย์ไม่สามารถ ส่องผ่านผักตบชวา น้ำในลำคลองจึงเกิดกลิ่นเน่าเหม็น แต่ปัญหาใหญ่ที่สุดคือชุมชนแห่งนี้ ในขณะนั้นยังไม่มีน้ำประปาใช้ จึงต้องนำน้ำจากลำคลองแสนแสบที่เน่าเสียมาใช้ในการ อุปโภคบริโภค

ท่านอิหม่ามมัสยิดกมาลุอิสลาม อิหม่ามวินัย สะมะฮูน อดีตสมาชิกสภานิติบัญญัติ แห่งชาติ อดีตสมาชิกวุฒิสภา ได้เล็งเห็นความสำคัญในด้านสิ่งแวดล้อม และความเป็น อยู่ของประชาชนในพื้นที่ จึงหาวิธีการ และแนวทางในการจัดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมใน พื้นที่ โดยการรวมกลุ่ม เครือข่ายชุมชนมัสยิดกมาลุอิสลาม ซึ่งมีสมาชิกชุมชน 23 ชุมชน

ริมคลองแสนแสบ ระยะทางกว่า 2.8 กิโลเมตร และมีประชากรรวมกว่า 9,000 คน เพื่อร่วมแรงร่วมใจพัฒนาชีวิตคลองแสนแสบให้คืนกลับมา

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนมาลูลิอิสลาม เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เครือข่ายชุมชนมัস্যิดมาลูลิอิสลาม เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้มีขอบเขตการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายชุมชนมัস্যิดมาลูลิอิสลาม โดยได้กำหนดขอบเขตในด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

ขอบเขตเนื้อหา ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายชุมชนมัস্যิดมาลูลิอิสลาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ค้นหาปัญหา สาเหตุ และแนวทางในการแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายชุมชนมัস্যิดมาลูลิอิสลาม แขวงทรายกองดินใต้ เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา พื้นที่ที่ศึกษา ชุมชนริมคลองแสนแสบ ในสังกัดมัস্যิดมาลูลิอิสลาม แขวงทรายกองดินใต้ เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านประชากร ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 คน

1.ศึกษาผู้นำชุมชน	จำนวน 2 คน
2.คณะกรรมการบริหารมัস্যิด	จำนวน 2 คน
3.กลุ่มจิตอาสาของเครือข่ายชุมชน	จำนวน 1 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนกันยายน 2563 - ตุลาคม 2563

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 1.สามารถหาวิธีจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายชุมชนมัธยมมาลูลิสลาม เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานครได้อย่างยั่งยืน และนำไปเผยแพร่ให้แก่คนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมชุมชน
- 2.สามารถสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายชุมชนมัธยมมาลูลิสลาม ให้แก่ประชาชน และคนรุ่นหลัง.
- 3.สามารถพัฒนาสิ่งแวดล้อม ไปสู่การสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในอนาคต เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าตามแนวทฤษฎี และวรรณกรรมต่างๆ รวมทั้งได้ทบทวนวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ ได้ถูกนำมาใช้ แต่เนื่องจากได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของคำไว้แตกต่างกันหลาย ความหมายและจะเห็นได้ว่าที่ผ่านมารัฐได้นำเอาความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไปใช้เป็นเครื่องมือในการให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กำหนด เนื่องมาจากมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้แตกต่างกัน ดังนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วม

บัณฑูร อ่อนดำ (2521) กล่าวถึงการระดมประชาชนเข้าสู่กระบวนการพัฒนาชนบทตามแนวความคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การระดมชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดปัญหาในการจัดลำดับความที่สำคัญของปัญหาการแก้ไขปัญหาและขั้นตอนในการแก้ไขปัญหาของตนในแนวความคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีสมมติฐานว่าถ้าหากประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ แล้วประชาชนจึงย่อมยินดีในความร่วมมือหรือพันธะกรณีในเรื่องนั้นๆ

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2525) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำ และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชมรม สมาคม และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ในกองประชุม เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาได้ว่า การมีส่วนร่วมคือการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อผลประโยชน์ต่อการดำรงชีพในทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่าง คัดค้านสิทธิในฐานะที่เป็นสมาชิกในสังคม ในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนาความรู้ และภูมิปัญญาเดิมซึ่งแสดงออกในการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็น

ปรัชญา เวสารัชช (2540) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นได้ใน หลายลักษณะหลายรูปแบบหลายวิธีการและหลายวัตถุประสงค์ที่มีความแตกต่างกันไป ตามมิติ ต่างๆ

อาภรณ์ จันทร์สว่าง (2531) ได้อธิบายเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าการมี ส่วนร่วมเป็นผลจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะต้องมีมากพอ จนเกิดความริเริ่มโครงการเพื่อการนั้น เหตุผลเบื้องต้นของการที่คนเราสามารถรวมกันได้ควรจะต้องมีความตระหนักว่าปฏิบัติ การทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยบุคคลหรือทำในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์ การ ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

การพัฒนาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ต่าง ๆ หลายด้าน เช่นด้านเศรษฐศาสตร์ที่ เน้นเรื่อง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และความอยู่ดีกินดีของคนในสังคม ด้านรัฐ ศาสตร์การพัฒนาหมายถึง การปฏิรูปการเมือง ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองต่อความ เจริญทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ของคนในสังคมตลอดจนการแจกแจงทรัพยากร อย่างเป็นธรรมให้แก่คนในสังคม ดังนั้นการพัฒนาจึงเป็นการสร้างสันติสุขให้กับสังคม สังคมจึงเป็นสังคมที่น่าอยู่ การพัฒนาจึงขยายไปถึงการศึกษาที่ ถูกต้อง การศึกษาที่สอนให้คน ช่วยตนเอง เป็นสังคมแห่งความรู้ได้ในอนาคต

ดร.ติน ปรัชญพฤทธิ (2528) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาไว้ว่าการพัฒนา หมายถึงความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลง และแปรรูปสภาพแวดล้อม โครงสร้าง กระบวน การ และพฤติกรรมของระบบ และปัจเจกบุคคลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อสนองตอบข้อเรียกร้อง และความต้องการของมวลมนุษยชาติในแง่ความยากจน ความ เผลา หรือไม่รู้ ความเจ็บไข้ ไข้ได้ป่วย และความหวาดโวย

ซอล เอ็ม แคทซ์ (Sual M. Katz) ได้ให้ความหมายของคำว่าพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญๆ ของสังคม จากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่มีคุณค่ามากกว่า หรือดีกว่า

เฟรด ดับบลิว ริกซ์ (Fred W. Riggs) ได้ให้ความหมายของการพัฒนา หมายถึง การยกระดับความเป็นอิสระของระบบ และปัจเจกบุคคลที่จะใช้ดุลยพินิจในการเลือกทางเผื่อเลือก (alternative) หลายทางโดยไม่ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพล หรือผลกระทบของสภาพแวดล้อมแต่เพียงฝ่ายเดียว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการพัฒนารวมถึงความสามารถหาระบบ และปัจเจกบุคคลที่จะควบคุมสภาพแวดล้อมให้เป็นไปในทิศทางที่ตนต้องการ การปรับตัวให้เข้ากับระบบ และควบคุมสภาพแวดล้อมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญของการพัฒนา

Cynthia H. Enloe ได้ให้ความหมายของการพัฒนา หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงและการแปลงรูปของสังคมที่เป็นขั้นตอน และมีความต่อเนื่องในอันที่จะสนองตอบข้อเรียกร้องของปัจเจกบุคคล องค์กร ชาติ ด้วยเหตุนี้การศึกษาถึงการพัฒนาจึงต้องเกี่ยวข้องกับ การศึกษาถึงความปรารถนา เป้าหมาย ความใฝ่ฝัน ทะเยอทะยาน และการรับรู้หาบุคคล และหน่วยการปกครอง การบริหารของชาติ (Polity) หรือชุมชน

Michael Todaro ได้ให้ความหมายของการพัฒนา หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ และการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อขจัดความยากจน และลดความไม่เสมอภาคทางสังคมให้น้อยลง

เดวิด อี แอปเตอร์ (David E. Apter) (ชัยอนันต์ เกตุวงศ์ การบริหารการพัฒนา 2523 : 26) การพัฒนามีความสัมพันธ์กับความเป็นสมัยใหม่ และการทำให้เป็นอุตสาหกรรม กล่าวคือ การทำให้ เป็นอุตสาหกรรม เป็นเพียงแง่มุมหนึ่งของการเป็นสมัยใหม่ และการเป็นสมัยใหม่เป็นเพียงแง่มุมหนึ่งของการพัฒนา

วอลเตอร์ รอดนีย์ (Walter Rodney) ให้ความหมายของการพัฒนา หมายถึง การเพิ่มขึ้นของทักษะ และความสามารถ การมีความเป็นอิสระมากขึ้น การมีความคิดสร้างสรรค์ การควบคุมตนเอง การมีความรับผิดชอบ และความอยู่ดีกินดี

ทฤษฎีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงศึกษาธิการ (2521:) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึงการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม มีการป้องกันรักษาโดยให้เกิดผลดีที่สุด แก่คนมากที่สุด และในระยะเวลายาวนานที่สุดต่อเนื่องกันไป

กัณฑ์รีย บัญประกอบ (2527:) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การสะสม และการดำรงไว้เพื่อประโยชน์ในอนาคต

ทวี ทองสว่าง และทัศนีย์ ทองสว่าง (2528 :) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การรักษาสิ่งที่มีอยู่รอบ ๆ ตัวเราทั้งทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพไว้ มิให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสูญเสีย และการทำลายเกิดขึ้น

ความหมายของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

เกษม จันทรแก้ว (2524 : 4) ได้ให้ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติว่า หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งถ้าสิ่งนั้นไม่เป็นประโยชน์ ต่อมนุษย์ก็ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติ และได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง สิ่งแวดล้อมนั้นเป็นทุกสิ่งทุกอย่างบนโลก (อาจรวมไปถึงจักรวาล) เป็นทั้งของแข็ง ของเหลว ก๊าซ สารเคมี สัตว์ มนุษย์ ดิน หิน ต้นไม้ แร่ อากาศ วัตถุธาตุ สิ่งก่อสร้าง บ้านเรือน ถนน โรงเรียน วัด เมือง ชุมชน วัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี กฎระเบียบ ข้อบังคับ ฯลฯ เป็นต้น

ทวี ทองสว่าง และทัศนีย์ ทองสว่าง ได้ให้ความหมายของ ทรัพยากรธรรมชาติว่า หมายถึง สิ่งปรากฏตามธรรมชาติ หรือเกิดขึ้นเอง ซึ่งอำนวยประโยชน์แก่มนุษย์ และสภาวะธรรมชาติด้วยตนเอง และได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ช่วยอำนวยประโยชน์ในการดำรงชีวิตทางตรงหรือทางอ้อม หรือเป็นอุปสรรคเมื่อ สิ่งแวดล้อมนั้นเป็นพิษ

แนวความคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2523:12) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติว่า หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อ มหาชนมากที่สุด ยาวนานที่สุดและโดยทั่วถึงกัน การอนุรักษ์หรือการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติ ต้องคำนึงถึงทรัพยากรทุกอย่างในเวลาเดียวกัน ไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว เพราะทรัพยากรทุกอย่างมีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด

ทวี ทองสว่าง และทัศนีย์ ทองสว่าง (อ้างแล้ว : 1) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การใช้สิ่งแวดล้อมอย่างฉลาดไม่ให้เกิดพิษภัยต่อสังคมโดยส่วนรวมดำรงไว้ซึ่งสภาพเดิมของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมประดิษฐ์เสริมสร้างขึ้นมา รวมทั้งหาทางจำกัด และป้องกันมลภาวะ หรือสิ่งแวดล้อมเป็นพิษมิให้เกิดขึ้นในสังคมส่วนรวมของมนุษย์

สาเหตุและปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปีเตอร์ โฮร์ (peter Hoare) ได้วิเคราะห์ลึกกลงไปถึงสาเหตุของปัญหา และได้เสนอว่า ปัญหา ของการพัฒนาและการแก้ไขปัญหามันขึ้นอยู่กับที่กระบวนการวางแผนที่ไม่ถูกต้อง และเหมาะสม ส่วนใหญ่มักอาศัยการวางแผนในรูปแบบจากเบื้องบนมาสู่เบื้องล่าง (top down) โดยไม่มีข้อมูลเพียงพอ โฮร์ ได้เสนอแนะทางออกว่า การแก้ไขปัญหามันขึ้นอยู่กับให้ได้ผลควรอาศัยข้อมูลในพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญต่อการวางแผนแก้ปัญหา ทั้งนี้ ต้องให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของ กระบวนการพัฒนา รวมทั้งกระบวนการในการตัดสินใจ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิธินาถ เจริญโกคราช (2554) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนริมคลอง เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายของชนิดนกและพันธุ์ไม้ริมคลอง ตำบลบางนางลี่ อำเภอมโนรมย์ จังหวัดสุพรรณบุรี จากผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนริมคลอง เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายของชนิดนกและพันธุ์ไม้ริมคลอง ตำบลบางนางลี่ อำเภอมโนรมย์ จังหวัดสุพรรณบุรี จะดำเนินการได้ต้องอาศัยปัจจัยเกื้อหนุน หลายด้าน ทั้งด้านประชากรในชุมชนต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในด้านสิ่งแวดล้อม ต่อความหลากหลายของชนิดนก และพันธุ์ไม้ริมคลอง ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของระบบนิเวศชายคลอง ของตำบลบางนางลี่ อำเภอมโนรมย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีลักษณะเด่นทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ที่มีคลองล้อมรอบตำบล ทั้งคลองบางแค คลองโพรง และคลองบางนางลี่ ที่เป็น เส้นทางล่องเรือชมธรรมชาติ อีกทั้งทุกองค์กร และชุมชนต้องมีบทบาทหน้าที่ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

ปัญหัตต์ โยธะกา (2556) การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ อำเภوتاใหม่ จังหวัดจันทบุรี จากการศึกษาพบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ อำเภوتاใหม่ จังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งถือได้ว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีการ

ส่งเสริม และพัฒนาองค์ความรู้ทั้งทางด้านวิชาการ และกระบวนการบริหารงานให้แก่สมาชิกชุมชน เพื่อเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านการตัดสินใจ ด้านปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผลให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันของสมาชิกชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ที่แตกต่างกัน จึงเห็นสมควรดำเนินการโดยเน้นทำการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้ข้อมูลข่าวสารทางวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชนต่างๆ ให้มากขึ้น และต่อเนื่องสม่ำเสมอ ประชาสัมพันธ์เผยแพร่การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องทางด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อแสวงหาแนวร่วมเชิงปฏิบัติ สำหรับสื่อที่ควรใช้ทำการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่สมาชิกในชุมชน เช่น เสียงตามสาย โทรทัศน์ วิทยุ แผ่นพับ โครง การฝึกอบรม ทั้งนี้ควรที่จะคำนึงถึงสภาพของชุมชน เวลาและโอกาสที่สมาชิกในชุมชนจะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารด้วย

ณัฐวรรณ สุนทรวรวิโชติ (2556) การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต : กรณีศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน การศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนได้ศึกษาถึงการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแม่น้ำ ลำคลองในการเก็บขยะกำจัดวัชพืชน้ำ การชักชวนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำในวันสำคัญ การเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชนเพื่อเสนอข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะ และวิธีการในการพัฒนาแหล่งน้ำ พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง เป็นส่วนใหญ่ เมื่อเป็นเช่นนี้ สามารถอธิบายได้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ สนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวในระดับปานกลาง ไม่ได้ให้ความสนใจในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาก เพราะยังขาดความรู้ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพโดยแยกการวิจัยออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลทุติยภูมิต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ หนังสือนงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องต่างๆ เป็นต้น

2 จัดทำเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มีความน่าเชื่อถือ และครอบคลุมในเรื่องที่เกี่ยวข้องและต้องการศึกษา โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมัธยมศึกษามาลูอิสลาม เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

3 นำเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลลงพื้นที่ภาคสนาม

4 วิเคราะห์ข้อมูลโดยทำการวิเคราะห์ในประเด็นที่การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา : เครือข่ายชุมชนมัธยมศึกษามาลูอิสลาม เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

5 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาและข้อมูลเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

สรุปปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายชุมชนกวมาลูอิสลาม เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

ปัญหาเริ่มจากความเจริญเข้ามาสู่ชุมชน มีการตัดถนนประชาร่วมใจ และถนนราชภัฏอุทิศ คู่ขนานกับคลองแสนแสบ ผู้คนจึงเปลี่ยนการสัญจรไปใช้รถยนต์แทนที่เรือ ผู้คนหันหน้าให้กับถนนและหันหลังให้กับคลอง เมื่อขาดการสนใจก็เกิดการละเลย ไร้คนดูแล เริ่มมีการขุดบ่อบาดาลเพื่อใช้น้ำในการผู้บริโภค แต่ยังมีคนบางส่วนจำเป็นต้องใช้น้ำคลองในการชำระล้างร่างกาย นำมาดื่มกิน ประกอบอาหาร ทำความสะอาด และใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจ แต่สภาพคลองแสนแสบในเวลานั้น ไม่เหมาะที่จะนำคลองมาอุปโภคบริโภค น้ำมีสีคล้ำ มีกลิ่นไม่พึงปรารถนา ปูปลา ลดจำนวนน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด

ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายชุมชนกวมาลูอิสลาม แบ่งได้เป็น 3 ประเด็น

-ปัญหาผักตบชวา

-ปัญหาขยะในคลองแสนแสบ

-ปัญหาน้ำเน่าเสีย

ปัญหาผักตบชวา เป็นปัญหาใหญ่ที่ทุกคนเห็นพ้องต้องการ ผักตบชวามีจำนวนมากหนาแน่นตลอดทั้งคลองแสนแสบ ตั้งแต่ต้นคลองบริเวณสะพานผ่านฟ้า มหานาคร เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร จนกระทั่งถึงบางขุนาก แม่น้ำบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งคลองแสนแสบเป็นคลองขุด ที่มีขนาดคลองกว้างกว่า 25 เมตร ยิ่งเนืองแน่นเต็มไปด้วยผัก ตบชวา ซึ่งในเขตพื้นที่ของเครือข่ายชุมชนมัศยิดกมาลุลอิสลาม นั้นสามารถนำ ถ้าไม่ใ้ ทอดพาดคลอง ก็สามารถเดินข้ามคลองไปมาหาสู่กันได้ แสงอาทิตย์ไม่สามารถส่องแสงผ่านผักตบชวาไปยังผิวน้ำได้

ปัญหาการทิ้งขยะลงในคลอง เมื่ออุตสาหกรรมเริ่มขยายตัว จึงมีการนำพลาสติกมาใช้กันอย่างแพร่หลาย เพราะความสะดวกสบาย และมีราคาถูก พ่อค้าแม่ค้าจึงนิยมใช้กันแทนที่วัสดุจากธรรมชาติ แต่พลาสติกนั้น เป็นวัสดุที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ เมื่อทิ้งลงคลอง จึงเป็นภัยต่อสัตว์น้ำ บางบ้านในเวลานั้นไม่ใช่ทิ้งเฉพาะถุงพลาสติก แต่ทิ้งทุกอย่างโยนผ่านหน้าต่างบ้านลงสู่คลอง ไม่ว่าจะเป็นที่นอน โซฟา สิ่งปฏิกูล ซากสัตว์ ปัญหาเรื่องขยะจึงทำให้สัตว์น้ำบางชนิดในเวลานั้นสูญพันธุ์ เช่น ปลาแขยง ปลาตะเพียน ตะพาบน้ำ

การเน่าเสียของน้ำคลอง เป็นปัญหาอย่างมาก เพราะ ประชาชนในพื้นที่บางส่วนยังต้องใช้น้ำในคลองไปใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคโดยการนำน้ำนั้นไปใส่ภาชนะ ทำให้ตกตะกอนโดยการแกว่งสารส้ม แต่อย่างไรการทำให้สิ่งเหล่านี้ก็ไม่ได้ทำให้น้ำนำมาใช้ได้อย่างถูกสุขลักษณะ และในทางศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นศาสนาประจำท้องถิ่น น้ำนั้นจำเป็นจะต้องนำมาใช้ในการชำระล้าง ร่างกายอาบน้ำละหมาด ก่อนการปฏิบัติละหมาด ซึ่งหากน้ำไม่สะอาดก็ไม่สามารถนำมาชำระล้างร่างกาย อาบน้ำละหมาดได้ โดยหลักเกณฑ์การดูน้ำตามหลักของศาสนาให้สลามนั้น น้ำจำเป็นต้องคงสภาพเดิม ไม่มีสี ไม่มีกลิ่น ไม่มีรสชาติ จึงสามารถนำมาอาบน้ำละหมาดได้

สรุปการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เครือข่ายชุมชนมัศยิดกมาลุลอิสลาม เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

การมีส่วนร่วม คือการให้ประชาชนมีส่วนร่วมคิดค้นปัญหา หาสาเหตุของปัญหาด้วยตนเอง จึงจะรู้ถึงปัญหาที่แท้จริง ซึ่งจะทำให้เกิดการยอมรับว่าปัญหาเหล่านั้น มีสาเหตุมาจากตนเช่นกัน เมื่อทุกคนยอมรับกับปัญหา จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางและแผนพัฒนา ถ้าทุกคนยอมรับกับปัญหาแล้ว เมื่อถึงเวลาวางแผนแก้ไข จะนำไปสู่การแก้ไขที่ถูกต้องถูกวิธี ตรงจุด ต่อไปคือการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ร่วมลงมือกระทำ เพราะทุกคนคือผู้มีส่วนร่วมในการทำให้เกิดปัญหาฉะนั้นทุกคนจำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ แก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะด้วย

ร่างกาย ทุนทรัพย์ เครื่องไม้เครื่องมือ ในการดำเนินกิจกรรม สุดท้ายคือการร่วมประ เหมิน ผล และติดตามร่วมกัน ไม่ให้เกิดปัญหาเหมือนดังเดิม อย่างที่เคยเป็น เมื่อประเมิผลแล้ว กิจกรรมนั้นเกิดความสำเร็จจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ของประชาชนทุกคน ที่มีส่วนร่วม แก้ปัญหาดังกล่าว เกิดการพัฒนาขีดความสามารถ และสามารถพึ่งตนเองได้ ก่อ ให้เกิด ความเข้มแข็งของชุมชน

การค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา

เพื่อนด้วยกับการริเริ่มของท่านอิหม่าม วินัย สะมะอูน ที่เล็งเห็นความสำคัญในด้าน สิ่งแวดล้อมในคลองแสนแสบ ท่านอิหม่ามเริ่มเผยแพร่ความรู้ทางศาสนา ที่เกี่ยวกับสิ่ง แวดล้อม และกระบวนการมีส่วนร่วม การรับผิดชอบต่อสังคม สร้างความเป็นเจ้าของมัส ยิดและคูคลองร่วมกัน ผ่านธรรมเทศนาในทุกวันศุกร์ และเวลาช่วงเช้า ของทุกวันจะมีการ เผยแพร่ความรู้ผ่านเสียงตามสาย กว่า 700 ตัว ครอบคลุมทั้ง 13 ชุมชน ที่เป็นเครือข่าย ชุมชนมัสยิดกมาลูลอิสลาม โดยใช้หลักคำสอนจากวจนะ ของท่านศาสดามูฮัมหมัด (อัล ฮาดิษ) ที่ว่า “ประโยชน์ส่วนรวมต้องมาก่อนประโยชน์ส่วนตน” และ “การเปลี่ยนแปลง ต้องเริ่มจากตัวเราเอง” จึงทำให้เกิดคำขวัญประจำมัสยิด “พัฒนาตน พัฒนาสังคม” หลังจากนั้นจึงเกิดจิตสำนึกแก่คนในชุมชน และมองว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาใหญ่ที่จะ ต้องเร่งรีบในการแก้ไขร่วมกัน

การวางแผนดำเนินกิจกรรม

หลังจากที่เกิดจิตสำนึก ทุกคนต้องการแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อม จากนั้นท่านอิหม่าม จึงได้จัดการประชุมโดยมีคณะกรรมการบริหารมัสยิด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครูโรงเรียนสามัญ และโรงเรียนสอนศาสนา ประชาชนเครือข่ายชุมชนมัสยิดกมาลูลอิสลาม ที่มีสยิดเพื่อหา แนวทางและวิธีการในการแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อมในคูคลอง ทุกคนสามารถเสนอความคิด เห็น เพื่อเลือกวิธีการที่ดีที่สุดนำมาแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อม ซึ่งวิธีการนั้นไม่จำเป็นจะต้องมี แค่วิธีการเดียว

การลงทุน และปฏิบัติงาน

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป แก้ที่ละปัญหาจนบูรณา การทำพร้อมกันหลายวิธีได้ การแก้ไขปัญหามักตบชวา เริ่มจากใช้อาสาสมัครประชาชนใน เครือข่ายชุมชนมัสยิดกมาลูลอิสลาม มาลอกผักตบชวา ดึงผักตบชวาขึ้นจากคลอง มาไว้ริม ตลิ่ง ให้อยู่ยงสลายเองตามธรรมชาติ เพราะ ผักตบชวาไม่สามารถเจริญเติบโตบนพื้นดินได้ อาสาสมัครเริ่มลอกผักตบชวาบริเวณหน้ามัสยิด ระยะทางแค่ 500 เมตร อาสาสมัครผู้ชาย

เป็นแรงงานในการลอกผักตบชวา ส่วนอาสาสมัครผู้หญิงเป็นผู้สนับสนุนในด้านอาหารลงมือทำกับข้าว เมื่อหน้ามัสยิดไม่มีผักตบชวาแล้ว จึงเห็นผิวน้ำของคลองแสนแสบ ทำให้ชุมชนใกล้เคียง เริ่มตื่นตัวและปฏิบัติตามจนในที่สุดผักตบชวาก็ได้หมดไปจากชุมชน ซึ่งในการปฏิบัติงานไม่ใช่แค่ลอกผักตบชวา แต่ต้องรณรงค์ในการไม่ทิ้งขยะลงคลองแสนแสบ แนะนำวิธีการจัดการกับขยะอย่างถูกวิธี รวมถึง การให้บ้านเรือนจำเป็นจะต้องมีบ่อบำบัดขนาดเล็กในการดักน้ำเสียก่อนทิ้งลงลำคลอง ซึ่งทั้งสามสิ่งนี้ต้องทำไปพร้อมกันจึงจะเกิดผลสำเร็จ ไม่นานความภาคภูมิใจของ ประชาชนเครือข่ายชุมชนมัสยิดกมลอิสลาม ก็เกิดขึ้นเมื่อเห็นน้ำในคลองแสนแสบ กลับมาใช้การได้ มีความใสสะอาด ไม่มีกลิ่นเน่าเสีย ปลาในคลองกลับมาแพร่ขยายพันธุ์เหมือนดังเดิม

การติดตาม และประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและติดตาม กิจกรรมการแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อมของเครือข่ายชุมชน มัสยิดกมลอิสลาม ถือว่าประสบความสำเร็จ สามารถประเมินผล ด้วยการเห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงประจักษ์ คลองแสนแสบไม่มีผักตบชวา น้ำใสขึ้นและไม่มีกลิ่น ปลากลับมาชุกชุมดังเดิม ถ้าอย่างไรก็ตามปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมนี้ จะต้องติดตามในระยะยาว เมื่อวันนี้หมดไปก็จะมีปัญหาอื่นเข้ามาให้ได้ร่วมแก้ปัญหากันอยู่ตลอดเวลา ผักตบชวาเมื่อเราเก็บหมดแล้ว ก็จะมีผักตบชวาที่ไหลมาตามน้ำจากเขตหนองจอก ซึ่งไม่สามารถ กำจัดให้หมดไปอย่างถาวรได้ จึงต้องมีการพูดคุยสร้างเครือข่ายกับชุมชนเขตข้างเคียง เพื่อให้ชุมชนเหล่านั้นเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และนำแบบฉบับของเครือข่ายชุมชนมัสยิดกมลอิสลาม ไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาลingkungan การสร้างจิตสำนึก ให้แก่คนรุ่นหลัง เยาวชนก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกัน เพราะ หากขาดจิตสำนึก ปัญหาลingkunganเรื่องเดิมๆ ก็จะกลับมาอีก ซึ่งถือว่าเป็นการจัดการกับปัญหาที่ไม่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1.ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เครือข่ายชุมชนมัสยิดกมลอิสลาม เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการศึกษานั้น ไม่มีความหลากหลาย ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลเฉพาะแค่ภายในเครือข่ายชุมชน เนื้อหาไม่ครอบคลุม ในการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายภายนอก จึงควรให้มีการศึกษาในหลายหลายกลุ่มตัวอย่าง เช่น ข้าราชการกรุงเทพมหานคร หรือหน่วยงานเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมใน

การพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพื่อจะสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในด้านการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.ควรมีการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เพื่อทำการศึกษาพัฒนาการ การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เครือข่ายชุมชนมัสยิดกมาลูลิสลาม เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถต่อยอดการศึกษาด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนมัสยิดกมาลูลิสลาม เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

เอกสารอ้างอิง

ณัฐวรรณ สุนทรวรทีโชติ. (2556). การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต กรณีศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน. พระนครศรีอยุธยา:มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2543). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. นนทบุรี:สถาบันพระปกเกล้า.

นิตินาถ เจริญโภคธาต. (2554). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนริมคลอง เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายของชนิดนกและพันธุ์ไม้ริมคลอง ตำบลบางนางลี่ อำเภอมโนรมย์ จังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

บัญญัติ โยธะกา. (2556). การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองท่าใหม่ อำเภوتاใหม่ จังหวัดจันทบุรี. กรุงเทพมหานคร:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ภัทรพร ทิพย์มงคล. (2554). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา เกาะพิทักษ์ อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร. พิษณุโลก:มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สุนทอน ไชสงคาม. (2553). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

กรณีศึกษาบ้านเกียดไฉ่ เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. อุบลราชธานี:มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

อรธธ แพทย์ยังกุล. (2543). ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารกรุงเทพมหานครในการบริหารเมือง. กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์